

Conf. univ. dr.
Luminița DRAGNE
Avocat Baroul București

Anamaria TRANCĂ
Judecător Tribunalul București

MEDIEREA ÎN MATERIE PENALĂ

Copyright © 2011, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DRAGNE, LUMINIȚA

Medierea în materie penală / Luminița Dragne,
Anamaria Trancă - București : Pro Universitaria, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-973-129-877-1

I. Trancă, Anamaria

336.148(075.8)

CUVÂNT ÎNAINTE

Medierea în materie penală reprezintă un domeniu relativ nou în sistemul de drept românesc, aceasta suscitând un oarecare interes mult mai târziu decât în alte state europene. Nu același lucru se poate afirma despre această modalitate alternativă de soluționare a litigiilor în Statele Unite ale Americii, unde medierea și-a dovedit eficiența și, alături de alte metode de soluționare alternativă a conflictelor (arbitraj, conciliere, negociere), beneficiază de o amplă promovare mediatică și susținere din partea organelor judiciare, dar și din partea instituțiilor administrative.

Sistemul legislativ român, urmând direcțiile de principiu stabilite la nivelul Uniunii Europene, a adoptat norme legislative ce consacră posibilitatea și condițiile soluționării proceselor civile, comerciale, și o categorie restrânsă a proceselor penale, prin mediere.

Într-un sens larg, medierea este un mijloc alternativ de soluționare a conflictelor, instituția fiind concepută ca o procedură flexibilă, accesibilă și din punct de vedere pecuniar, aptă să ofere părților posibilitatea de a-și soluționa conflictele fără a apela la organele judiciare, evitând neajunsurile de ordin probatoriu, formalismul și consumul psihic și de timp specifice procedurii judiciare.

Utilitatea medierii a fost observată prin contrast cu deficiențele sistemului judiciar. Procesul judiciar califică părțile în proces ca fiind adversari, ceea ce creează o barieră psihologică vizibilă între părțile din conflict. Prin pronunțarea unei decizii, doar una dintre părți are câștig de cauză, diferendul dintre acestea adâncindu-se. Instanța va acorda o compensație uneia dintre părți, dar de cele mai multe ori interesele și nevoile efective ale părților sunt ignorate. Acest mod de tranșare a conflictului este, pe termen lung, dăunător relațiilor dintre părți, decizia organului judiciar fiind una absolută, și din punct de vedere psihologic creează frustrări uneia dintre părți și deteriorează relațiile dintre participanții la conflict într-o manieră iremediabilă.

Medierea, în opinia noastră, are un țel mai profund – acela *de a vindeca ruptura emoțională dintre părți*, ea având un succes deplin atunci când

acordul dintre părți rezolvă nevoile lor emoționale. Acest efect garantează stabilitatea acordului dintre părți.

Un avantaj de necontestat al medierii este confidențialitatea procedurii, principiu care garantează că nimic nu va fi spus sau folosit în afara camerei unde medierea are loc, ceea ce face ca medierea să fie deosebit de atractivă în special pentru anumiți subiecți, întrucât permite părților să păstreze confidențialitatea asupra unor informații ce privesc viața lor personală sau bunurile acestora.

În cadrul medierii, soluția efectivă este stabilită exclusiv în funcție de dorințele, nevoile și interesele părților, fără incidența constrângătoare a normelor de procedură. Părțile au posibilitatea de a alege acea soluție care le satisface interesele, ceea ce conferă medierii un caracter mult mai practic în restabilirea situației dintre părți.

Prezenta carte, printre primele în domeniu apărute în România, prezintă un scurt istoric al medierii penale ca mijloc alternativ de soluționare a conflictelor, principiile justiției restaurative, caracteristicile, utilitatea și avantajele medierii, categoriile de infracțiuni la care se pot aplica dispozițiile privind medierea, procedura medierii penale înainte și după începerea procesului penal și modalitățile de finalizare a acestei proceduri.

Lucrarea se adresează, în egală măsură, specialiștilor în domeniu, teoreticienilor și practicienilor, studenților-masteranzi, precum și altor categorii de persoane care doresc să cunoască această formă de mediere.

București, 2011 Autorii

CAPITOLUL I

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND MEDIEREA ÎN MATERIE PENALĂ

1. SCURTE CONSIDERAȚII PRIVIND APARIȚIA MEDIERII CA MIJLOC ALTERNATIV DE SOLUȚIONARE A CONFLICTELOR

Medierea își are sorginea în sistemul de drept american, unde este cunoscută de aproximativ un secol.

O formă incipientă a medierii este semnalată în anul 1838 în Statele Unite ale Americii¹ cu ocazia unei greve de amploare, când, la inițiativa președintelui Martin van Buren² are loc prima mediere facilitată de Guvern. În acest spirit, medierea a fost utilizată ca modalitate amiabilă de soluționare a conflictelor, mai întâi în cazul conflictelor de muncă. În anul 1918 este înființat Serviciul American de Conciliere, în cadrul Departamentului Muncii, după care, în anul 1926 se înființează Consiliul Național de Mediere, iar în anul 1947 – Serviciul Federal de Mediere și Conciliere.

Această istorie a creat o veritabilă cultură a medierii în cadrul sistemului juridic american, iar succesul acestui sistem a determinat implementarea unor forme similare de soluționare a conflictelor în majoritatea sistemelor de drept ale statelor moderne.

În materia dreptului penal, medierea face parte din conceptul mai larg al justiției restaurative³.

¹ http://mediatoriasi.eu/index/medierea_in_lume

² Martin van Buren a fost cel de-al VIII-lea președinte al Statelor Unite ale Americii (1837-1841).

³ Restorative justice (engl.).

1.1. JUSTIȚIA RESTAURATIVĂ

1.1.1. Conceptul de justiție restaurativă

Justiția restaurativă este răspunsul societății civile moderne la sistemul punitiv al justiției penale, iar scopul principal al acestui nou concept este restaurarea victimei – participant secundar și deseori ignorat în procesul penal – în drepturile sale. În lumina acestei noi tendințe, scopul principal al procesului penal nu este pedepsirea infractorului ci repararea prejudiciului cauzat victimei. Subsecvent, se dorește și urmărește încurajarea infractorului în a-și asuma răspunderea, în a-și recunoaște vinovăția, precum și determinarea acestuia să participe activ la repararea pagubei cauzate. Scopul final al acestui proces este redarea infractorului comunității, societății, și pe cale de consecință reducerea recidivei.

Justiția restaurativă are ca scop balansarea preocupărilor victimei și cele ale comunității cu nevoia infractorului de a se reintegra în societate¹. Justiția restaurativă urmărește să asiste victima în procesul de recuperare și să dea posibilitatea tuturor părților direct afectate de procedura judiciară să participe efectiv și fructuos la desfășurarea acesteia.

Procesul restaurativ reprezintă orice proces în care victima, infractorul și alte persoane sau membrii ai societății, afectați de o infracțiune, participă împreună în scopul rezolvării problemelor cauzate de infracțiune, de multe ori cu ajutorul unui terț imparțial. Această procedură poate include medierea victimă-infractor, conferințele, cercurile, asistența victimelor, asistența foștilor condamnați, repararea prejudiciului, serviciul în folosul comunității.

Medierea între victimă și infractor este cea mai utilizată modalitate de soluționare a conflictelor în sistemele de drept europene. În cadrul acestui proces, un terț independent și calificat ajută părțile să discute cu privire la împrejurările comiterii faptei și efectele produse și să ajungă la un acord în cadrul căruia vor conveni asupra modalității de reparare a prejudiciului cauzat victimei. Medierea poate fi *directă* (caz în care toate părțile implicate sunt prezente) sau *indirectă* (situație ce presupune că terțul

¹ United Nations Economic and Social Council (2002). *Basic Principles on the use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters*.

mediator va discuta separat cu fiecare parte și va transmite intențiile și cerințele părților ajutându-le să stabilească un acord). În această procedură, accentul este pus prioritar pe interesele materiale ale părților și mai puțin pe latura afectivă, emoțională, ce presupune descoperirea cauzelor conflictului și înțelegerea reciprocă a nevoilor și doleanțelor fiecăreia dintre părți.

Metoda (sau modelul) conferinței presupune un grup mai larg de persoane implicate în procesul restaurativ, persoane afectate atât direct cât și indirect de fapta comisă - victima și făptuitorul, membrii familiilor acestora, alte persoane apropiate, reprezentanți ai organelor judiciare sau alte autorități, lucrători sociali, reprezentanți ai unor organizații non-guvernamentale, profesori, și alți reprezentanți ai comunității afectate. Rolul discuțiilor este descoperirea cauzelor, efectelor și răspunderii faptei, stabilirea de comun acord a modalității efective de reparare a prejudiciului cauzat și prevenirea unei posibile recidive. Persoana independentă ce mediază un astfel de tip de întâlnire este denumită „facilitator”. Spre deosebire de mediere, conferința are ca scop principal discutarea împrejurărilor premergătoare conflictului, și pune un accent mai pronunțat pe factorul emoțional.

Modelul „cercului” reflectă cel mai bine principiile democratice, și presupune că în cadrul discuțiilor este prezent un număr mult mai semnificativ al membrilor comunității afectate de fapta ilicită. Victima, infractorul, persoanele ce îi susțin, membrii comunității și reprezentanții organelor judiciare penale se întrunesc în același cerc și stabilesc împreună cui aparține responsabilitatea, identifică urmările negative ale faptei și convin asupra unei modalități de reparare, precum și asupra unor metode de a preîntâmpina o repetare a situației conflictuale¹.

Munca în folosul comunității, programele de suport ale victimelor, consiliile comunitare sunt forme secundare de concretizare ale procesului restaurativ și pun mai puțin accent pe comunicarea directă dintre victimă și infractor.

Rezultatul procesului restaurativ se poate concretiza în acordul părților, ce la rândul său poate consta în repararea prejudiciului, efectuarea unor servicii în folosul victimei sau al comunității, orice alte programe sau

¹ *European best practices of restorative justice in the criminal procedure*, Conference publication, 2010, European Crime Prevention Network.

angajamente destinate să asigure acoperirea prejudiciului cauzat victimei și comunității și reintegrarea în societate a victimei și a infractorului.

1.1.2. Trăsăturile justiției restaurative

În concepția Națiunilor Unite, justiția restaurativă se caracterizează prin următoarele trăsături:

- ◆ este un răspuns flexibil la împrejurările concrete în care a fost comisă infracțiunea, la circumstanțele personale ale infractorului și victimei, permițând ca fiecare caz în parte să fie apreciat individual;

- ◆ este o reacție la infracțiune ce respectă demnitatea și egalitatea fiecăreia dintre persoanele implicate, favorizează înțelegerea și promovează armonia socială „vindecând” atât victima, cât și infractorul și comunitatea;

- ◆ reprezintă în multe cazuri o alternativă viabilă la sistemul formal și sancțiunile justiției penale;

- ◆ reprezintă o modalitate de abordare ce poate fi folosită în conjuncție cu procesul penal și sancțiunile penale tradiționale;

- ◆ constituie o modalitate de abordare care include atât soluționarea problemelor cât și scoaterea în evidență a cauzelor conflictului;

- ◆ este o modalitate de abordare ce încurajează infractorul să înțeleagă în mod real cauzele și efectele comportamentului său și să își asume responsabilitatea într-o modalitate eficientă;

- ◆ reprezintă o abordare flexibilă și variabilă ce poate fi adaptată în funcție de consecințe, tradiția juridică, principii și filozofia juridică a diferitelor sisteme de drept naționale;

- ◆ constituie o abordare ce este pretabilă soluționării multor tipuri de infracțiuni, incluzând o serie de infracțiuni de gravitate sporită;

- ◆ constituie o modalitate adecvată de a răspunde la infracțiunile comise de minori, în acest caz scopul procesului restaurativ fiind acela de a învăța infractorii minori noi valori și abilități;

- ◆ constituie un răspuns ce recunoaște rolul comunității ca un prim mediu de prevenire și reacție la infracțiune și comportamentul antisocial în general.

1.1.3. Principiile justiției restaurative

În aceasta concepție programele de mediere au la bază următoarele principii:

- reacția socială în cazul unei infracțiuni trebuie să aibă ca scop principal repararea pe cât posibil a prejudiciului, a răului suferit de victimă;
- infractorii trebuie determinați să înțeleagă că acest comportament ilicit este inacceptabil și are consecințe concrete atât pentru victimă cât și pentru comunitate;
- infractorii pot și trebuie să accepte răspunderea acțiunilor lor;
- victimele trebuie să aibă ocazia de a-și exprima nevoile și de a participa în mod efectiv la stabilirea celei mai adecvate modalități în care infractorul va repara prejudiciul suferit;
- comunitatea are obligația de a participa la acest proces reparator.

Pentru realizarea unui astfel de tip de proces restaurativ trebuie îndeplinite patru condiții și anume:

- a) o victimă identificată;
- b) dorința neconstrânsă a victimei de a participa la acest conflict;
- c) un infractor ce acceptă responsabilitatea pentru comportamentul său ilicit;
- d) participarea voluntară a infractorului la acest proces cu scop restaurativ.

Medierea în materie penală astfel cum este reglementată în stadiul actual al legislației naționale române adoptă numai una dintre formele de aplicare ale conceptului de justiție restaurativă: medierea între victimă și infractor, care sub aspect procesual penal se poate concretiza în cauză de înlăturare a responsabilității penale.

1.2. MEDIEREA PENALĂ ÎN ALTE SISTEME DE DREPT

Procesul medierii a fost implementat în Europa de aproximativ 20 de ani și spre deosebire de modelul american, unde medierea are caracter obligatoriu, modelul european are în principal un caracter facultativ. Inițial, în Anglia s-a încercat impunerea medierii ca formă obligatorie de soluționare a conflictelor, însă, fără succes. Cu toate acestea, Anglia este

unul dintre statele în care părțile apelează cel mai frecvent la mediere, apreciindu-se că este un mijloc mai eficient și cu evidente avantaje față de procedura judiciară.

De asemenea, și la nivelul Uniunii Europene s-au făcut eforturi pentru implementarea acestui sistem în țările membre, fiind adoptate în acest sens o serie de reglementări în materie.

Prin Decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale¹ s-a stabilit în sarcina statelor membre ale Uniunii Europene să promoveze medierea în cauzele penale pentru infracțiunile pe care le consideră adecvate pentru acest tip de măsură, fiecare stat membru urmând să se asigure că orice acord intervenit între victimă și autorul infracțiunii va fi luat în considerare în cursul medierii în cauzele penale.

Efortul țărilor europene de a adopta reglementări în domeniul medierii este semnificativ, astfel: Albania din anul 2003, Austria din 2003, Bulgaria din 2004, Croația din 2003, Macedonia din 2006, Serbia din 2005, Ungaria din 2002, Moldova din anul 2008 ș.a.m.d.

Modalitatea de reglementare legală a medierii în materie penală, în Albania, este similară opticii îmbrățișate de legiuitorul român. Medierea este posibilă numai în cazul unui număr limitat de infracțiuni, pentru care antrenarea răspunderii penale este condiționată de plângerea persoanei vătămate: infracțiuni de lovire, vătămări cauzate din culpă, pătrunderea fără drept în domiciliu, insulta, etc. Instanța de judecată poate invita ambele părți să recurgă la mediere iar în situația în care victima și inculpatul sunt de acord să recurgă la procedura medierii, instanța dispune suspendarea procesului penal. Medierea poate avea loc în orice fază a procesului penal și, similar sistemului adoptat de legiuitorul român, înlătură răspunderea penală.

În Danemarca, procesul de mediere este încredințat unui comitet de mediere organizat la nivelul fiecărei circumscripții teritoriale de către comisarul-șef al poliției. Comitetul de mediere oferă victimei și infractorului posibilitatea de a se întâlni în prezența unui mediator neutru. Medierea are un caracter voluntar și este condiționată de poziția infractorului de recunoaștere a vinovăției. Procedura medierii nu are efect

¹ A se vedea Anexa nr.4 la prezenta carte.

asupra posibilității organelor judiciare de a aplica o pedeapsă sau alte măsuri represive, dar este luată în considerare la individualizarea sancțiunii.

În ceea ce privește Ungaria, medierea este posibilă, spre exemplu, în cazul unor infracțiuni îndreptate împotriva persoanei sau împotriva proprietății, pedepsite cu închisoare de cel mult 5 ani¹. Recunoașterea vinovăției este o condiție prealabilă obligatorie pentru admisibilitatea medierii. Sunt excluse din procesul medierii infracțiunile ce au avut ca rezultat moartea persoanei, comise de multirecidiviști, sau infracțiuni relaționate cu un grup de criminalitate organizată. Medierea este voluntară, iar procesul poate fi suspendat la cererea părților care au agreeat un contract de mediere pentru cel mult 6 luni, atât în faza de urmărire penală cât și cea a judecării.

Dacă medierea este finalizată printr-un acord al părților, modul în care infractorul își îndeplinește obligațiile este urmărit și face obiectul unui raport, ce este înaintat instanței de judecată sau procurorului, iar în cazul în care obligațiile sunt îndeplinite procesul penal este finalizat, în principiu fără aplicarea unei pedepse².

În Germania medierea este posibilă, în principiu, în cazul infracțiunilor săvârșite de minori și infracțiunilor de importanță redusă comise de adulți, în cazul cărora este posibilă aplicarea unei pedepse de cel mult 1 an închisoare. Finalizarea cu succes a procedurii de mediere conduce la abandonarea acuzațiilor. Conform Codului de procedură penală, procurorul și instanța de judecată au obligația de a încerca soluționarea procesului prin mediere și de a susține demersurile părților în acest sens, având posibilitatea de a înainta cazul unui centru sau oficiu de mediere³.

În Spania, medierea (mai exact, procesul restaurativ, ce nu se concretizează în mod obligatoriu în încetarea procesului penal, însă poate avea efecte asupra modalității de executare a pedepsei sau asupra posibilității liberării condiționate în faza de executare) este posibilă în principiu în cazul tuturor tipurilor de infracțiuni, cu excepția infracțiunilor

¹ Legea CXXII din 18 decembrie 2006.

² E. Hatvani, *Victim-offender Mediation in Hungary*, International institute for restorative practices, www.irp.org.

³ T. Trenczek, *Victim-offender-mediation (in Germany)- ADR under the Shadow of the Criminal Law?*, www.restorativejustice.org/articles.

excluse în mod expres de lege – spre exemplu, infracțiunile referitoare la violența domestică¹.

Spre deosebire de alte țări europene, unde medierea este reglementată sumar în legislație și pusă în practică în special în baza unor programe sociale speciale, Austria dispune de o bază legislativă deosebit de consistentă în ceea ce privește medierea. Dispoziții exprese referitoare la medierea în materie penală se regăsesc în Codul penal și de procedură penală austriac, la care se adaugă acte normative speciale dedicate victimelor infracțiunilor și infracționalității juvenile.

Și în această țară medierea victimă – infractor joacă un rol esențial în procesul restaurativ, această cale de soluționare alternativă a conflictelor fiind privită ca o modalitate adecvată de reparație primară, restituire sau compensare, chiar și într-o manieră simbolică, a vătămării cauzate.

Cauzele sunt trimise spre mediere de către procuror sau de către instanță, un proces de mediere încheiat cu succes conducând la abandonarea procedurilor penale. Procentul de succes al activităților de mediere în Austria este apreciat mai mult decât încurajator, în prezent aproximativ 85% din infracțiunile comise de minori și 70% din infracțiunile comise de adulți fiind soluționate prin mediere².

În Polonia, medierea ca modalitate alternativă de soluționare a conflictelor în materie penală a fost introdusă la nivel legislativ începând cu anul 1997. Conceptul de justiție restaurativă a fost din acest moment integrat progresiv în sistemul judiciar penal polonez.

În cazul infracțiunilor ce presupun condiționarea procesului penal de existența unei plângeri a victimei („acuzare privată”), stabilirea unui acord între părți ca rezultat al procesului de mediere, în orice fază a procesului, are ca efect încetarea procesului penal.

În cazul infracțiunilor pentru care acuzațiile sunt formulate din oficiu, realizarea unei reconcilierii între victimă și infractor poate constitui temei legal pentru suspendarea condiționată a procedurilor penale. Acest efect este limitat la infracțiunile pentru care pedeapsa stabilită de lege nu

¹ *Final report from the International Conference on Restorative Justice and Victim-offender Mediation* Oct. 04.2010, www.restorativejustice.org.

² *European best practices of restorative justice in the criminal procedure*, Conference publication, 2010, European Crime Prevention Network, p. 114.

depășește 3 ani închisoare. Cu toate acestea, suspendarea condiționată a procedurilor poate fi dispusă și în situația infracțiunilor pentru care este prevăzută o pedeapsă de cel mult 5 ani închisoare, dacă s-a realizat o reconciliere a victimei cu infractorul, cel din urmă a reparat prejudiciul sau cele două părți au convenit asupra unei modalități de reparare.

În Franța, medierea în materie penală are caracter obligatoriu și nu este confidențială, această modalitate de reglementare atrăgând critici din partea practicienilor¹. Medierea victimă-infractor are ca bază legală norme adoptate în 1992, majoritatea mediatorilor provenind din rândurile magistraților și a organelor de poliție, după pensionare. Refuzul medierii din partea făptuitorului face ca acesta să devină subiect al procesului penal, ceea ce face ca medierea să aibă caracter oarecum constrângător.

În Elveția, medierea este posibilă exclusiv în privința infractorilor minori², medierea în cazul infracțiunilor comise de majori fiind abrogată din Codul de procedură penală elvețian din anul 2007. Deși medierea în cazul majorilor poate avea loc însă numai pe o bază privată, la sugestia procurorului, eliminarea reglementării din Codul de procedură penală este criticată, considerându-se că prin abrogarea reglementării ca instituție de drept procesual penal, medierea își pierde legitimitatea legală. În cazul minorilor, ajungerea la un acord între victimă și făptuitor atrage clasarea procesului penal.

1.3. MEDIEREA PENALĂ ÎN SISTEMUL DE DREPT ROMÂNESC

În sistemul de drept românesc, medierea în materie penală a suscitat un oarecare interes mult mai târziu decât în statele europene. De abia în anul 2006 prin Legea nr. 192/16.05.2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator³, au fost consacrate câteva articole cu privire la

¹ B. Brenneur, *Relația dintre mediere și instanțe. Experiența franceză*, Medierea în Uniunea Europeană. Stadiu și perspective. G.E.M.M.E., Editura Universitară, București, 2011, p. 83.

² I. Bieri, *Medierea și concilierea sau soluționarea prealabilă și extrajudiciară a litigiilor în dreptul elvețian*, Medierea în Uniunea Europeană. Stadiu și perspective. G.E.M.M.E., Editura Universitară, București, 2011, p.17.

³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 441 din 22 mai 2006. A fost modificată și completată prin Legea nr. 370/2009 pentru modificarea și completarea Legii nr. 192/2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 813 din 3

medierea în cauzele penale, legiuitorul român reglementând această modalitate alternativă de soluționare a conflictelor numai pentru acele infracțiuni pentru care potrivit legii, retragerea plângerii penale prealabile sau împăcarea părților înlătură răspunderea penală.

În lumina prevederilor europene, în anul 2004, Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat a fost modificată și completată prin Legea nr. 255/2004¹. Astfel, la art. 3 alin. (1) din lege s-a adăugat, printre altele, o nouă literă – lit. f) – prin care se atribuie avocatului și activități de mediere, indiferent de natura conflictului.

Spre deosebire de modelul american, în sistemul de drept românesc, în materie penală, și nu numai, medierea are un caracter facultativ.

În prezent, dat fiind interesul tot mai crescut în promovarea unui asemenea mijloc alternativ de soluționare a conflictelor și față de rezultatele pozitive înregistrate în această materie de alte state cu tradiții mai vechi, se impune crearea unui cadru juridic care să faciliteze accesul cetățenilor la justiție, inclusiv prin medierea extrajudiciară.

Totodată, prin noul Cod de procedură penală², pentru a răspunde cerințelor funcționării unei justiții moderne dar și pentru a transpune în legislația națională reglementările adoptate la nivelul Uniunii Europene, au fost introduse mai multe dispoziții care fac trimitere la mediere. Astfel, s-a instituit posibilitatea încheierii unui acord de mediere și a fost consacrat dreptul persoanei vătămate sau a inculpatului de a apela la un mediator, în anumite cazuri prevăzute de lege, dar și posibilitatea valorificării unor pretenții prin mediere.

De asemenea, până la intrarea în vigoare a codului menționat, codului de procedură penală actual i-au fost aduse modificări și completări³ cu privire la acordul de mediere care poate fi încheiat în condițiile legii în

decembrie 2009, O.G. nr. 13/2010 pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul justiției în vederea transpunerii Directivei 2006/123/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind serviciile în cadrul pieței interne, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 70 din 30 februarie 2010.

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 559 din 23 iunie 2004.

² Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 486 din 15 iulie 2010.

³ Prin Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 714 din 26 octombrie 2010.

cazul infracțiunilor pentru care retragerea plângerii sau împăcarea părților înlătură răspunderea penală ori cu privire la pretențiile civile, în cursul procesului penal.

2. MODALITĂȚI DE MEDIERE

Deși nu folosește o terminologie expresă, prin reglementarea posibilității recurgerii la mediere atât înaintea cât și după declanșarea unui proces, primul alineat al art. 2 din Legea nr. 192 din 16 mai 2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator clasifică procedura medierii în mediere judiciară și mediere extrajudiciară, clasificare ce este cel puțin la acest moment agreată de majoritatea lucrărilor de specialitate.

Această distincție este valabilă și în cazul medierii în materie penală.

Delimitarea dintre cele două modalități ale medierii penale, se arată în literatura de specialitate¹, este necesară deoarece compararea medierii cu justiția, în materie penală, implică medierea penală judiciară, ca unică formă specială de mediere, corespunzând specificității contenciosului penal, permițând astfel determinarea măsurii în acest mod de rezolvare a litigiului penal se articulează cu procedurile jurisdicționale. În acest context, precizează același autor, medierea penală judiciară apare ca un mod procesual de reglementare a litigiului penal, printre și alături de alte căi procedurale, care permit ca un conflict angajat pe calea unui contencios judiciar (pe calea acțiunii penale și a acțiunii civile în procesul penal) să fie orientat spre un tratament consensual, sub egida unui judecător, pentru a căuta o soluție negociată a procesului, acceptabilă și acceptată, susceptibilă de a fi convenită de judecător.

2.1. MEDIEREA EXTRAJUDICIARĂ

Medierea extrajudiciară, numită și extraprocusuală, are loc înainte ca partea vătămată să formuleze plângere prealabilă. *Per a contrario*, medierea judiciară ar avea loc după formularea acestei plângeri. Însă, procesul penal (etapa judiciară așadar) nu începe în momentul formulării plângerii penale, între acest moment și cel al debutului procesului penal prin începerea

¹ Gh. Mateuț, *Medierea penală*, Revista Dreptul nr. 7/2007, p.150.

urmăririi penale având loc faza cercetării prealabile, în care aspectele sesizate de persoana vătămată sunt verificate, motiv pentru care sintagma *mediere judiciară* este ușor inexactă.

În acord cu alți autori¹ apreciem că termenii mediere procesuală și extraprocesuală ar fi mai potriviți.

Medierea extrajudiciară are loc la inițiativa uneia sau a ambelor părți.

Legiuitorul nu se preocupă decât de rezultatul medierii extrajudiciare - în cazul în care procedura medierii se finalizează prin împăcarea părților, persoana vătămată nu mai poate sesiza pentru aceeași faptă organul de urmărire penală sau instanța de judecată.

Trebuie să remarcăm „acuratețea” termenilor folosiți de legiuitor (apreciem însă bunele intenții). Împăcarea nu poate avea loc decât după formularea unei plângeri prealabile, situație în care nu ne regăsim în medierea extrajudiciară, motiv pentru care termenii de „*acord*” sau „*înțelegere*” ar fi fost mai potriviți. În ce privește ipoteza sesizării instanței de judecată prin plângere prealabilă, această ultimă teză a fost abrogată prin Legea nr. 356/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, precum și pentru modificarea altor legi². Deși Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator a fost modificată în două rânduri, nu a existat o propunere legislativă pentru a pune în acord această prevedere cu noua formă a Codului de procedură penală.

Finalizarea cu succes a procedurii de mediere acționează ca o cauză de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale.

Dacă medierea nu este finalizată prin acord, persoana vătămată poate formula plângere prealabilă. O prevedere utilă este conținută de art. 69 alin. (2) din lege, care consacră singurul caz de suspendare a termenului de introducere a plângerii prealabile. Dacă părțile recurg la mediere în cursul termenului de introducere a plângerii prealabile de 2 luni, acest termen se suspendă pe durata procedurii, iar după încheierea acesteia își reia cursul considerându-se și durata scursă anterior medierii. Perioada suspendării va fi cuprinsă așadar între data semnării contractului de mediere și data încheierii procesului-verbal de încheiere a medierii.

¹ F.G. Păncescu, *Legea medierii. Comentarii și explicații*, ediția a II a, Editura C.H. Beck, București, p. 213.

² Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 677 din 7 august 2006

2.2. MEDIEREA JUDICIARĂ

Medierea judiciară are loc după sesizarea organelor de cercetare penală cu plângere prealabilă. În acest caz părțile pot recurge la mediere fie la solicitarea lor, fie la recomandarea instanței sau a organului de urmărire penală.

Consecința în cazul medierii judiciare este suspendarea urmăririi penale sau a judecării (în cazul în care părțile au apelat la mediere după începerea urmăririi penale), măsură luată în baza contractului de mediere prezentat de părți.

Suspendarea durează până la închiderea procedurii de mediere, în oricare din modurile prevăzute de lege, dar nu mai mult de 3 luni de la data semnării contractului de mediere.

Procesul penal se reia din oficiu imediat după primirea procesului-verbal prin care se constată că părțile nu s-au împăcat sau dacă acesta nu se comunică, la expirarea termenului prevăzut de 3 luni.

3. REGLEMENTAREA MEDIERII ÎN MATERIE PENALĂ

Prin adoptarea unor acte normative care reglementează instituția medierii și prin asigurarea unui cadru adecvat de desfășurare și promovare a medierii se realizează nu numai o gestionare mai bună a actului de justiție, dar se poate simplifica sau chiar elimina procedura judiciară în cazul unor conflicte.

Interesul general este ca medierea ca mijloc alternativ de soluționare a conflictelor să fie utilizată cât mai des cu succes în materie penală pentru că în esență aceasta apare ca o alternativă la urmărirea penală și la faza judecării ceea ce este de preferat unui proces de lungă durată care parcurge obligatoriu etapele menționate.

Medierea instituită în domeniul penal este, pe de o parte, o tehnică de rezolvare a conflictului care intervine de o manieră constructivă, atât pentru autorul unei infracțiuni, cât și pentru victimă, iar pe de altă parte, ea relevă o nouă manieră de a gândi justiția penală, care, din ce în ce mai mult, este pradă dificultăților de eficacitate și de gestiune a masei de contencios pe care este chemată s-o tranșeze¹.

Medierea, ca mijloc alternativ de soluționare a conflictelor, a constituit o preocupare constantă la nivelul multor state europene și nu numai,

¹ Gh. Mateuț, *op. cit.*, p. 152.

preocupare care s-a concretizat prin adoptarea unor acte normative atât la nivel internațional cât și pe plan național.

Totodată, statele au realizat armonizarea legislației interne cu reglementările internaționale în materie, ceea ce a determinat o cooperare în domeniul penal și civil în vederea creării unui cadru juridic adecvat pentru a asigura o mai bună funcționare a justiției și accesul neîngrădit și mai ușor al cetățenilor la justiție.

3.1. REGLEMENTĂRI INTERNE

Medierea în materie penală își are sediul în dispozițiile art. 1 și ale art. 2 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, cu modificările și completările ulterioare, care definesc noțiunea de mediere în concepția legiuitorului român și tipurile de mediere (judiciară și extrajudiciară), în dispozițiile cuprinse în Capitolul V intitulat „Procedura de mediere” (art. 43-60) și în dispozițiile cuprinse în Secțiunea a II-a intitulată „Dispoziții speciale privind medierea în cauze penale” din Capitolul VI (art. 67-70).

Fiind o modalitate facultativă de soluționare a conflictelor pe cale amiabilă, atât victima cât și infractorul nu pot fi constrânși să recurgă la mediere, legea precizând în art. 6 că organele judiciare și arbitrale, precum și alte autorități cu atribuții jurisdicționale vor informa părțile asupra posibilității și avantajelor folosirii procedurii medierii și le pot îndruma să recurgă la aceasta pentru soluționarea conflictelor dintre ele.

Alte reglementări importante privind instituția medierii în materie penală, au fost introduse prin Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor¹. În acest sens, Codul de procedură penală² a fost modificat și completat astfel:

a. la art. 10 alin. (1) care se referă la situațiile în care acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare sau dacă a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată, în cazul prevăzut la lit. h) modificarea a vizat situația încheierii

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 714 din 26 octombrie 2010.

² Codul de procedură penală a fost republicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 78 din 30 aprilie 1997, fiind modificat și completat ulterior.

unui acord de mediere în condițiile legii în cazul infracțiunilor pentru care retragerea plângerii sau împăcarea părților înlătură răspunderea penală;

b. art. 16¹ intitulat „Tranzacția, medierea și recunoașterea pretențiilor civile”, articol nou introdus¹, stabilește în alin. (1) că „În cursul procesului penal, cu privire la pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii”.

De asemenea, în noul Cod de procedură penală² sunt cuprinse o serie de dispoziții care se referă la mediere după cum urmează:

a. acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare sau dacă a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată dacă a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii – art. 16 alin. (1) lit. g);

b. în cursul procesului penal, cu privire la pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii – art. 23 alin. (1);

c. în cadrul procesului penal, persoana vătămată are dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege – art. 81 alin. (1) lit. i) și art. 111 alin. (2) lit. b);

d. același drept este prevăzut și pentru inculpat – art. 82 alin. lit. g);

e. în cursul urmăririi penale, după punerea în mișcare a acțiunii penale, inculpatul și procurorul pot încheia un acord, ca urmare a recunoașterii vinovăției de către inculpat – art. 478 alin. (1).

¹ Textul integral al articolului este:

(1) În cursul procesului penal, cu privire la pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii.

(2) Inculpatul, cu acordul părții responsabile civilmente, poate recunoaște, în tot sau în parte, pretențiile părții civile.

(3) În cazul recunoașterii pretențiilor civile, instanța obligă la despăgubiri în măsura recunoașterii. Cu privire la pretențiile civile nerecunoscute, pot fi administrate probe.

² Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 486 din 15 iulie 2010, și va intra în vigoare, conform art. 603, la data care va fi stabilită prin legea de punere în aplicare a acestuia. Proiectul acestei legi va fi supus de către Guvern spre aprobare Parlamentului în termen de 12 luni de la data publicării prezentului cod în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi realizat, în opinia noastră, și prin utilizarea instituției medierii.

f. în cazul în care sunt incidente dispozițiile art. 23 alin. (1) (redate mai sus la lit. b), procurorul înaintează instanței acordul de recunoaștere a vinovăției însoțit de tranzacție sau de acordul de mediere – art. 483 alin. (3);

g. în cazul în care între părți s-a încheiat o tranzacție sau un acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța ia act de aceasta prin sentință.

Dispoziții cu privire la mediere, adoptate și intrate în vigoare anterior adoptării legii medierii, sunt cuprinse și în Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată¹, unde la art. 3 alin. (1) lit. f) se stabilește că avocatul desfășoară, printre altele, și activități de mediere. Atât legea medierii cât și Codul de procedură penală, precum și reglementările civile sau comerciale, prevăd acordarea de asistență juridică care este realizată de avocat. În materie penală, avocatul ales sau desemnat din oficiu este obligat să asigure asistență juridică părților sau subiecților procesuali principali – art. 88 alin. (3) C. p. p.

3.1. REGLEMENTĂRI INTERNAȚIONALE

În materia medierii penale, la nivel internațional au fost adoptate o serie de acte normative precum:

- *Recomandarea nr. R (99)19 privind medierea în materie penală*² adoptată de Comitetul Miniștrilor din cadrul Consiliului Europei, la 15 septembrie 1999. Scopul recomandării este accentuarea participării efective a victimei și a infractorului la procedurile penale, recunoașterea interesului legitim al victimelor de a-și exprima poziția în ceea ce privește consecințele infracțiunii și de a comunica cu infractorul. Un al doilea scop al procesului penal este, în sensul recomandării, încurajarea infractorului să își asume sentimentul răspunderii, dându-i, astfel, ocazia și posibilitatea să se reintegreze și să se reabiliteze.

Potrivit definiției date de Recomandare, medierea în materie penală este *un proces prin care victimei și infractorului li se dă posibilitatea, în*

¹ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 98 din 7 februarie 2011.

² Standarde ale Consiliului Europei pentru Justiție, Chișinău, 2010, p. 373, www.csm.md/files/Informatii/Standarde_Justitie.pdf.